

7. Комісарчук М. Х. Непроста доля древнього міста, або деякі роздуми перед ювілеєм // Хочу все знати. – 2006. – 12. вересня.
8. Крижанівський О. Зліт і трагедія королеви: Бона Сфорца – засновниця м. Бара // Подільський край – 1992. – 7. вересня.
9. О. Павло Вишковський ОМІ. Переслідувана церква. Католики України в часи комуністичного режиму. – К., 2009. – 308 с.
10. О. Павло Вишковський ОМІ. Міць віри барської парафії. – Бар, 2009. – 168 с.
11. Подолинний А. М. Місто Бар: Путівник. – Одеса: Маяк, 1990. – С. 64.
12. Приходы и церкви Подольской епархии. – Под редакцией священника Ефимия Сецинского. – Біла Церква: Вид. О. Пшонківський, 2008. – XII + 996 с.
13. Сецинський С. Оборонні замки західного Поділля XIV – XVII ст. – К., 1928.
14. Сецинський Е. Храмы города Бара Могилевского уезда. Исторические очерки. – ПЕВ. 1902. №47. – С. 1067 – 1077; № 48. – С. 1122 – 1132; № 49. – С. 1145 – 1157; № 50. – С. 1189 – 1197; № 51. – 1219 – 1225.
15. Сказание о Подольском городе Баре и Барском Свято-Покровском монастыре // Подольские епархиальные ведомости. – 1887. – №36-37. – С. 826-849.
16. Сторожук А. Подільський Бар та його околиці: історія і сучасність (події, особистості, факти). Навчальний посібник. – К., 2010. 282 с.
17. Труды Подольского Епархиального историко – статистического комитета. Под ред. Н. И. Яворовского. – Каменец – Подольск, 1890 – 1891.
18. Яворовский Н. Историко – статистическое описание г. Бара и заштатного Свято – Покровского монастыря // Подольские епархиальные ведомости. – 1905. – С. 473 – 484; № 17. – С. 502 – 512; №18. – С. 533 – 543.

И.В. Харитонова ЦЕНТРИ ДУХОВНОЇ ЖИЗНИ ГОРОДА БАРА

Стаття посвячена изучению истории центров духовности города Бар и исследованию проблемы происхождения святынь, которые находятся в храмах города. Исследованные материалы предлагаются для использования преподавателям, краеведам, студентам и ученикам.

Ключевые слова: центры духовности, православие, римо-католическая церковь, греко-католическая церковь, храм, церковь, костел, монастырь.

I.V. Kharitonova SPIRITUAL CENTER of THE TOWN BARA

The paper studies the history of the city center of spirituality Bar and investigation of the origin of Sacred things, which are located in churches in the city. Study materials are available for use by teachers, local historians, students and pupils.

Keywords: center of spirituality, Orthodox, Roman Catholic Church, the Greek Catholic Church, church, church, monastery.

УДК 377.5

Л.В. Хілінська

ОБЛАСНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ЛІЦЕЙ В ІСТОРІЇ МІСТА БАРА

Зміст статті розкриває місце і значення функціонування Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського в соціокультурному просторі міста Бар.

Висвітлено основні напрями національного виховання учнів ліцею, зокрема на історико-краєзнавчому матеріалі. Обґрунтовано перспективу використання особистісного підходу щодо суб'єктів навчально-виховного процесу в системі «Ліцей – Місто».

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, становлення особистості, обдарованість, творча атмосфера, історико-культурні традиції, краєзнавчий матеріал.

Система освіти в Україні є основою національного і духовного відродження суспільства. Її реформування спрямоване на виховання соціально активної, духовно багатой, творчо розвиненої особистості, яка не лише володіє ґрунтовними знаннями, але й орієнтується у своїй творчій діяльності на практичну спрямованість знань, становлення професійної кар'єри, усвідомлення необхідності вдосконалення знань протягом усього життя і бажання своєю працею та поведінкою облагороджувати світ.

Входження України у відкритий європейський різногалузевий простір потребує оновлення інтелектуального потенціалу нації і, відповідно, принципово нових умов та підходів до розвитку талановитої молоді, що й знайшло своє відображення в Законах України «Про освіту» [4], «Про загальну середню освіту» [5], Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [2].

Національна доктрина розвитку освіти [3], «Програма роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 роки» [6], Концепція Державної програми з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки [7], Концепція Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007-2010 рр. [8], Концепція національно-патріотичного виховання молоді [9] є основними державними документами, в яких визначено стратегічний напрямок освіти в цілому, її мету, завдання, очікувані результати розвитку системи національної освіти в майбутньому. Робота з обдарованою молоддю, яка розглядається в цих документах як безперервний процес формування творчої особистості, розвиток культурного та інтелектуального потенціалу України передбачає виховання нового покоління українців, укоріненого в малу батьківщину (ще у давніх греків існувало поняття *genius loci*, що в перекладі означає «дух батьківщини») і водночас зорієнтованого на світовий європейський простір.

«Ногами людина повинна вrostати в землю своєї батьківщини, але очі її хай оглядають весь світ», – у цих глибоких за змістом словах філософа Сантяяни закладена значима сутність гуманістичного світогляду і загальнолюдська ідея єдності всіх землян.

Формування в молоді почуття патріотизму, відданості Вітчизні, а також відчуття належності до світової спільноти є необхідною умовою функціонування і розвитку національної за змістом і формою й одночасно загальнолюдської гуманної школи.

Мета даної публікації – визначити місце і значення функціонування Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського в часо-просторовому вимірі міста.

Реалізація даної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- розкрити історію заснування Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського;

- висвітлити основні змістові напрями виховання учнів ліцею, зокрема на історико-краєзнавчому матеріалі;

- обґрунтувати перспективу використання особистісного підходу щодо суб'єктів навчально-виховного процесу в системі «Ліцей – Місто».

Історія міста – це не лише віхи його розвитку від часу виникнення з акцентом на історії господарства і переліком найбільш помітних подій і найвідоміших постатей. Місто – це складна соціокультурна система. За баченням середньовічного інтелектуала Ісидора Сельвінського, міста – це не камені, а люди. У цьому лаконічному визначенні й справді найточніше відображена суть міського організму, який створюється людьми і для людей.

Мальовничий подільський Бар, по якому сьогодні виповнилося 609 років, по праву має належати до списку історичних міст, оскільки до цієї категорії належать ті населені пункти, історія яких налічує понад 300 років.

Великий потенціал нашого міста обумовлений тим, що Вінниччина, і зокрема Бар, є батьківщиною багатьох обдарованих, яскравих і харизматичних особистостей, які стали гордістю не тільки національної історії та культури, але й увійшли до пантеону слави інших країн, усього людства.

У різні історичні часи на теренах Поділля жили і творили непересічні особистості – відомі діячі культури, мистецтва, науки, визначні державотворці, які зробили вагомий внесок в українську історію, сприяли розвитку національної та загальнолюдської культури і науки. Йдеться передусім про таких митців слова, як М.Коцюбинський, М.Стельмах, С.Руданський, В.Стус, М.Трублаїні, І.Стаднюк, Я.Івашкевич, О.Чорногуз, Є.Гуцало; художників і композиторів (В.Тропінін, Натан Альтман, П.Чайковський, П.Ніщинський, М.Леонтович), діячів науки (М.Пирогов, В.Буняковський, О.Можайський), визначних державотворців (Б.Хмельницький, С.Наливайко, Д.Нечай, І.Сірко, М.Кривонос (XVI-XVII ст.), М.Грушевський (XIX-XX ст.)).

На сучасному етапі моделювання міської духовної атмосфери і середовища значною мірою відбувається під впливом функціонування у м. Барі загальноосвітніх закладів (загальноосвітня школа I-III ступенів №1, навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня

Наукові записки

.....
школа I-III ступенів №2 – гімназія» м. Бара, загальноосвітня школа I-III ступенів №3, загальноосвітня школа I-III ступенів №4, Обласний гуманітарний ліцей при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, Барський будівельний ліцей) та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації (автомобільно-дорожній технікум Національного транспортного університету, гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського), кожен із яких має свою індивідуальну атмосферу, свої ідеї та погляди, свої надбання, стиль і ритм роботи, своїх чільних представників, котрими пишається, а найголовніше – це учнівська та студентська юнь, яка створює нашому місту неповторне молодіжне обличчя.

Історія Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського бере свій початок у 2001 році.

Рішення про відкриття обласного ліцею-інтернату для талановитої молоді було ініційовано Вінницькою обласною радою та управлінням освіти і науки Вінницької облдержадміністрації як відповідь на державну Програму роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 роки, якою безпосередньо передбачалося відкриття обласних ліцеїв-інтернатів.

Як відомо, навчальні заклади такого призначення здебільшого відкривалися в обласних центрах при університетах. Ідея відкриття ліцею на базі тоді ще Барського педагогічного училища була перспективною для міста Бар, оскільки воно ставало центром інноваційних освітніх програм з питань роботи з обдарованою сільською молоддю Вінниччини.

Управлінням освіти і науки Вінницької облдержадміністрації передбачалося створення в області школи нового типу, яка за своїм змістом і формою має зреалізувати принципи неперервності навчання в системі «ліцей – ВНЗ».

Усвідомлення місії ліцею як інноваційної школи і внутрішнє прийняття цієї відповідальності у 2001 році було не з легких для керівництва та педагогічного колективу Барського педагогічного училища. Виник цілий ряд проблем: який кадровий потенціал забезпечить якість ліцейської освіти? які організаційно-педагогічні заходи сприятимуть розвитку якісної підготовки в ліцеї? які критерії забезпечать ефективну життєдіяльність ліцею як інноваційної школи? за яких умов випускник ліцею буде конкурентноспроможним на національному та світовому ринках праці?

Ці та ряд інших питань спонукали до визначення головної мети, завдань і пріоритетних орієнтирів у роботі з обдарованими учнями.

Головною метою освітньої підготовки учнів ліцею визначено:

- забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої, профільної та початкової професійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя;
- підвищення якості освіти для ґрунтовного оволодіння учнями науковою системою знань про світ і суспільство, природу, людину, історію, культуру;
- виховання свідомої особистості, якій притаманне прагнення до самоосвіти, самовдосконалення, професійного зростання;
- створення оптимальних умов для реалізації здібностей, нахилів, інтересів і професійних запитів учнівської молоді;
- формування в учнів ліцею компетентностей (соціальних, комунікативних, полікультурних, інформаційних) як необхідної умови для соціалізації особистості.

Відповідно до визначеної мети було розроблено наступні завдання:

- оновлення змісту освіти, концептуальна розробка науково-методичного забезпечення викладання загальноосвітніх, профільних дисциплін та спецкурсів за вибором;
- удосконалення системи пошуку та відбору на навчання обдарованих дітей із сільської місцевості;
- створення ефективної системи соціально-психологічної підтримки талановитої молоді;
- розробка у впровадження інноваційних методик і технологій навчання;
- побудова навчально-педагогічного процесу з урахуванням особливостей індивідуального розвитку кожного учня, його інтересів та нахилів;
- здійснення моніторингових досліджень (внутрішній контроль успішності ліцеїстів шляхом проведення нульового, проміжкового і підсумкового зрізів знань);
- розробка учнями індивідуальних планів навчання, конкретних проєктів самоосвіти;

- організація спільної науково-дослідницької роботи учнів та викладачів ліцею;
- інтеграція навчальної і виховної роботи, урочної і позаурочної діяльності в предметних гуртках, творчих студіях, клубах, спортивних секціях за інтересами;
- упровадження рейтингової системи аналізу навчальних та позашкільних досягнень ліцеїстів;
- створення системи стимулювання навчальної і громадської діяльності обдарованих дітей;
- організація спільної роботи педагогічного колективу, сім'ї, громадськості;
- забезпечення наступно-перспективних зв'язків між базовою, загальноосвітньою та професійною освітою в системі «ліцей – коледж – університет», «ліцей – університет».

Реалізуючи програму роботи з обдарованою молоддю, педагогічний колектив ліцею працює над науково-методичною проблемою: «Особистісно орієнтований підхід у навчально-виховній діяльності ліцею як засіб творчого розвитку і самореалізації вчителя й учня».

Десятирічна історія розвитку ліцею дозволяє стверджувати, що педагогічному колективу вдалося впровадити найефективніші форми і методи навчання, створити цілісну педагогічну систему, спрямовану на розвиток творчого потенціалу учнів, стимулювання їх інтелектуального самовдосконалення й самореалізації в сучасному соціумі.

Взявши за настанову слова С.Русової – «тільки той народ і бере перемоги, який має найкращу школу», – ми поступово напрацьовували філософію життєдіяльності ліцею, яка сьогодні відповідає наступним критеріям:

- центральною особою в ліцеї є Людина та її духовна сфера;
- культивування в середовищі ліцеїстів власне національних вартостей найвищого рівня (Бог, Україна, Свобода);
- етапи становлення особистості ліцеїста: самопізнання, самовиховання, самоосвіта, самовдосконалення, самовизначення, самовдосконалення, самореалізація;
- освіта впродовж життя: від усвідомлення потреби вчитися – до професійного зростання;
- чуття єдиної ліцейської родини як основа усвідомлення національної ідеї;
- активна життєдіяльність – результат фізичної культури й здорового способу життя особистості;
- золоте правило ліцею: блаженство розуму – в знанні, блаженство душі – в честі і совісті, блаженство тіла – в здоров'ї.

Провідну роль у навчально-виховному процесі ліцею займає національно-патріотичне виховання, яке є фундаментом становлення світогляду молодої людини, оскільки тільки високосвідома особистість зі стійкими переконаннями зуміє цивілізовано відстоювати свої громадянські права, виконувати обов'язки, сприяти миру і злагоді в суспільстві, бути здатною до конкуренції, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури.

«Тільки тоді, як держава, громада стане не пустою вивіскою, порожньою декоративною фразою, повторюваною лише «для годиться», а дійсним центром мислі і волі, предметом культу, релігії, яким вона була для старинного Еліна або Римлянина; коли послужити створенню Великої України... стане найвищим і найбільшим щастям для кожного свідомого українського громадянина по ширості і по совісті, – тоді тільки збудується Велика Україна, і український народ зможе сказати перед світом, що він послужить ділу людства ...», – так писав М.Грушевський [1].

У поглядах українського вченого-історика ми вбачаємо духовні, ціннісні орієнтири для формування в учнів ліцею національної гідності, виховання морально-психологічних якостей громадянина-патріота.

Основні завдання національного виховання в ліцеї:

- виховувати учнів в атмосфері пізнання, збереження і розвитку духовної і матеріальної культури народу;
- формувати національну свідомість, історичну пам'ять, національний характер, світогляд, гуманістичні ідеали;
- плекати духовно багату, цілісну особистість;

- розвивати гармонію особистих і громадських, індивідуальних і загальнолюдських потреби;
- відкривати у кожній особистості інтелектуальний потенціал;
- творити і примножувати матеріальні та духовні багатства народу;
- утверджувати в національному бутті вищі здобутки світової цивілізації.

Форми і методи виховання в ліцеї базуються на вивченні героїчної історії українського народу, духовної спадщини, національних традицій, символів, звичаїв і безпосередньо на знанні місцевого історико-краєзнавчого матеріалу.

Природне, історичне, культурне розмаїття Поділля знаходиться в центрі уваги викладачів та учнів ліцею, про що свідчать науково-пошукові дослідження учнів-членів наукового ліцейського товариства «Перспектива» Вінницького територіального відділення МАН України. Для прикладу наводимо окремі теми науково-пошукових досліджень учнів ліцею: «Подільські фразеологізми – невичерпне джерело лексики української мови», «Діалектизми у повісті М.Коцюбинського «Тіні забутих предків», «Особливості вживання власних назв у прозі М.Коцюбинського», «Подільське буття в ранніх творах М.Коцюбинського», «Антропоніми в Подільській фразеології», «Лексико-словотвірні особливості назв населених пунктів Вінницької області», «Відображення духовної культури народу в топонімії Оратівщини», «Топонімічна карта село Червоне», «Назви населених пунктів Барського району: семантико-етимологічний аспект», «Семантико-словотвірні особливості прізвищ рослинного походження в реєстрі жителів Барського району», «Юліуш Словацький і Прибар'я», «М. Грушевський – найвидатніша постать української історії», «Історія села Гулі», «Масток графа Львова в Чернятині», «Національні меншини Шаргородщини», «Катинська справа», «Органи державної безпеки у Вінницькій області з 1917 по 2009 р.», «Стан злочинності у Вінницькій області», «Мале підприємство: стан і тенденції його розвитку в Барському районі Вінницької області», «Державні підприємства Барського району в сучасних економічних умовах», «Трудовий шлях і здобутки Барського машинобудівного заводу», «Хмільник як рекреаційна зона», «Історія заснування міста Бар та його визначних архітектурних пам'яток», «Лядовський Свято-Успенський чоловічий монастир», «Історія монастирів Подільського краю», «Весільні звичаї на Поділлі», «Подільська народна вишивка», «Перлини подільського зодчества», «Пісенні мотиви Поділля».

Виховання в учнів ліцею національної свідомості, відчуття власної відповідальності за малу батьківщину здійснюється шляхом вивчення таких спецкурсів, як «Літературне краєзнавство», «Історія української культури».

Значну роль у формуванні патріотично налаштованої особистості відіграє щорічна навчальна практика та екскурсії, під час якої учні ліцею збирають, систематизують, узагальнюють історико-краєзнавчий матеріал для написання науково-дослідницьких робіт. За останні роки з учнями ліцею було проведено такі навчальні екскурсії:

- історико-краєзнавчі: історико-краєзнавчий музей м. Вінниці, музей-садиба М.Пирогова, музей-садиба М.Коцюбинського у м. Вінниці, ставка Гітлера «Вервольф», монастир сестер Бенедиктинок, Свято-Успенська церква, костюл святої Анни у м. Бар; Меджибізька фортеця; Кам'янець-Подільський замок, Хотинська фортеця; історичні й культурні пам'ятки Львова та Острогу; Свято-Успенська Почаївська лавра; Лядовський Свято-Успенський чоловічий монастир; Прикарпаття (Коломия, Яремча, Буковель, Говерла); історичні пам'ятки Волині, Сумщини, Буковини, Донеччини;
- виробничо-ознайомлювальні: Барське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів, Барський машинобудівний завод, Барська хлібопекарня, Барська друкарня тощо;
- професійно зорієнтовані: районний відділ управління внутрішніх справ, районний суд, прокуратура, нотаріальна контора, ракс, центр зайнятості населення тощо.

Практика проведення екскурсій по Поділлі та різних регіонах України засвідчує, що пізнавальна активність учнів значно підвищується, поглиблюється інтерес до знань, виникає бажання краще зрозуміти певну історичну епоху, зміцнюється любов до свого краю, до України.

У процесі впровадження ефективних виховних систем і технологій педагогічний колектив ліцею створює передумови для формування соціального досвіду, готовності учнів до нових демократичних стосунків у суспільстві. Такі вміння розвиваються шляхом участі учнів

ліцею у Всеукраїнському турнірі юних істориків, який щороку відбувається в різних регіонах України, що й дозволяє учням ліцею вступити в діалог із ровесниками інших шкіл, отримати інформацію про світ, історію, культуру суспільства в цілому.

Формуванню національно свідомої й соціально зрілої особистості сприяє щорічне проведення в коледжі спортивно-масових заходів: «Козацькому роду нема переводу», «Козацькі забави», «Нумо, козачки!».

Найголовнішою ознакою ліцею є «чуття єдиної родини», наступності поколінь, лицейського братерства. Створенню в ліцеї атмосфери дружби, підтримки, колективізму й особистої причетності до творення історії навчального закладу сприяють щорічні родинні свята за темою: «Ліцей – родина, а я його дитина», творчі проекти: «Ліцей єднає!», «Зерна майбутнього засіваються сьогодні», «Таланти твої, ліцею!». Щорічний досвід їх проведення дає право стверджувати, що ці дії сприяють інтелектуально-духовному єднанню і сьогоднішніх, і вчорашніх лицейців. І місто Бар усвідомлено сприймається ними як мала батьківщина, як Місто становлення їх особистості.

«... Мій лицей – душа Поділля і моя сім'я. Разом ми завжди велика сила!» – ці слова авторської пісні випускника ліцею 2008 року Едуарда Якобенчука, яку співають лицейці наступних років навчання, переконливо свідчать про морально-громадянські позиції, почуття патріотизму, любові учнів ліцею до провінційного подільського містечка, де вони вперше зробили почин своєї професійної мрії.

На нашу думку, в створенні творчого середовища провідне місце займає культурологічна орієнтація освіти і виховання, завдяки якій відбувається розвиток особистості і соціальна адаптація. А якщо взяти до уваги той факт, що лицей функціонує на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, де панує творча атмосфера, зумовлена профілізацією спеціальностей («Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Видавнича справа і редагування», «Правознавство»), функціонуванням на базі ліцею гуртків («Юний мовознавець», «Юний історик», «Мельпомена», гурт «Імпульс»), творчих клубів (правознавчий – «Феміда», лицейського самоврядування – «Лідер»), студій (інтелектуальна студія «Ерудит», поетична студія «Обрій», журналістська студія «Перо лицейста», вокально-хорова студія «Сузір'я», театральна студія «Лицедій»), спортивних секцій за інтересами; активною творчою діяльністю народних та зразкових аматорських колективів коледжу (гурт автентичної манери співу Східного Поділля «Голоси предків», ансамбль народних інструментів «Візерунок», жіночий вокальний квартет «Магія звуків», вокальне тріо «Зорецвіт», чоловічий вокальний ансамбль «Ельдорадо», фольклорний ансамбль «Калинове намисто», ансамбль козацької пісні, академічна мішана хорова капела, чоловічий фольклорний ансамбль української пісні), то закономірно, що кожен лицейств у таких умовах має унікальну можливість творчо зростати і зреалізувати власний інтелектуальний потенціал через участь у щорічних науково-практичних конференціях, творчих звітах, різноманітних за тематикою виховних заходах. Таке інноваційне поєднання ліцею і вищого навчального закладу створює умови для моделювання компетентноспроможної особистості, здатної до вільного входження у відкритий різногалузевий соціальний простір.

У процесі впровадження інноваційних технологій педагогічний колектив ліцею орієнтується на ідею відкритого для суспільства освітнього середовища. Формуванню світоглядних позицій учнів ліцею, розвитку їх здатності до професійного визначення та усвідомлення переваги домінуючих якостей обраної професії й усвідомлення своєї потреби та власної соціальної цінності сприяють такі форми роботи:

- щорічні науково-практичні конференції викладачів та учнів ліцею за темою: «Крок за кроком до якісної освіти та життєвої компетенції»;
- вибори президента лицейської республіки ТЕМП;
- день самоврядування в ліцеї;
- зустрічі з представниками професій різних типів («Людина-людина», «Людина-художній образ», «Людина-природа», «Людина-знакова система», «Людина-техніка») за темами: «Твоє життя – твій вибір», «У світі тисячі професій – одна із них твоя»;
- районні творчі конкурси «Найкраща подоляночка», «Перлина Поділля»;
- зустрічі з письменниками Вінниччини;
- круглі столи з працівниками районної бібліотеки;
- круглі столи з працівниками правоохоронних органів;

- інтерактивні диспути з правових питань;
- спільна навчальна практика учнів ліцею та студентів коледжу в оздоровчому таборі «Фортуна»;
- навчальна практика-спостереження в загальноосвітніх навчальних закладах (для класів педагогічного профілю);
- навчальна практика-спостереження в юридичних установах (для класів правознавчого профілю);
- співпраця з місцевим телебаченням «Децебал»;
- туристичні походи.

Соціалізуючись, людина в міру свого розвитку прагне до самопізнання, самоусвідомлення, самовдосконалення, самореалізації, що й передбачає не пасивну адаптацію, а творення навколо себе духовного, інтелектуального, професійного середовища (*схема №1*).

Підсумовуючи сказане, відзначаємо, що для сільської дитини важливо пройти шлях від сільської школи через провінційне містечко, де все поруч: і навчальний корпус, і районна бібліотека, і гуртожиток, і автовокзал, – до мегаполіса з його бурхливим життям, яке часто поглинає молоду людину в незвіданий, суперечливий, спокусливий світ. Саме тому американські та британські ВНЗ винесені за межі великих міст і розташовані в невеличких студентських містах.

Робота з обдарованою молоддю в ліцеї вибудована на тісному взаємозв'язку теорії і практики, професійних знань і майстерності педагога, на постійній співпраці з батьківським колективом, випускниками ліцею, студентами коледжу, громадськістю міста, району, області, що й дозволяє зреалізувати найважливіші завдання: розвиток індивідуальності, внутрішнього потенціалу особистості, потреб, інтересів, здібностей, генетично заданих обдарувань, таланту, позитивних рис характеру, ідеалів. А також сприяє соціалізації особистості, мета якої полягає в тому, щоб допомогти дитині вижити в суцільному потоці криз і революцій – екологічної, енергетичної, інформаційної, комп'ютерної та інших; оволодіти досвідом старших, зрозуміти своє покликання, визначити власне місце в суспільстві, самостійно знайти найбільш ефективне пристосування до нього, виробити терпимість, доброзичливість у ставленні до соціального партнера, здатність і готовність до конструктивно-критичної взаємодії з існуючою соціальною реальністю.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть// Великий українець. Матеріали з життя та діяльності М.С.Грушевського. – К., 1992.
2. Державна національна програма «Освіта.Україна XXI століття»//Історія української школи і педагогіки. – К.:Знання, 2005. – С.600.
3. Національна доктрина розвитку освіти//Історія української школи і педагогіки. – К.:Знання, 2005. – С.644.
4. Закон України «Про освіту»//Історія української школи і педагогіки. – К.:Знання, 2005. – С.577.
5. Закон України «Про загальну середню освіту»// Історія української школи і педагогіки. – К.:Знання, 2005. – С.623.
6. Програма роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 роки. Затверджена Указом Президента України від 8 лютого 2001 року №78/2001// Обдарована дитина. – № 4. –2001. – С.2-5.
7. Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки// Директор школи. – 2006. – Вересень. – С.56.
8. Концепція Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007-2010 роки/МОН України. – Наказ №160-р. – 13.04.2007.
9. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства освіти від 27.10.2009р. №3754/981/538/49 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді» //Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2009.

Л.В. Хилинская ОБЛАСНОЙ ГУМАНИТАРНЫЙ ЛИЦЕЙ В ИСТОРИИ ГОРОДА БАРА

Содержание статьи раскрывает место и значение функционирования Обласного гуманитарного лицея для одаренных детей из сельской местности Барского гуманитарно-педагогического колледжа имени Михаила Грушевского в социокультурном пространстве города Бар.

Освещены основные направления национального воспитания учеников лицея, в частности на знании историко-краеведческом материале.

Обосновано перспективи использования личностного подхода относительно субъектов учебно-воспитательного процесса в системе «Лицей-Город».

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, становление личности, одаренность, творческая атмосфера, историко-культурная традиция, краеведческий материал.

L.V. Hilinskaya OBLASNOY LYCEUM IN THE SOCIOCULTURAL TIME AND SPACE CITY BAR

Contents of the paper reveals the role and significance of the operation Oblasnogo Lyceum for talented children from rural areas Barsky Humanitarian Pedagogical College named Michael Grushevskogo in social and cultural space of the city of Bar.

Highlights of the national education students of the Lyceum, in particular on the knowledge of local lore material.

Justified by the prospects of using the personal approach of entities with respect to the educational process in the «High School-City.»

Keywords: national-patriotic education, the personality, talent, creative atmosphere, historical and cultural tradition, local history material.

УДК 911.2: 556.5 (477.44)

М.В. Мороз

ІСТОРИЧНІ ЛЕГЕНДИ ПРО УТВОРЕННЯ ГІДРОНІМІВ БАРСЬКОГО РАЙОНУ

У статті висвітлюються проблеми водних ресурсів Барського району, досліджується наявність річок, які знаходяться на його території, звертається увага на природні джерела мінеральних вод, рівень їхньої охорони та використання.

Ключові слова: Барський район, водний басейн, річки, джерела, промислове виробництво мінеральних вод.

Багата і щедра земля подільського Бара та його околиць. Славиться вона родючими ґрунтами, численними джерелами, річками і річечками. В етнографії Східного Поділля знаходимо чимало прикладів возвеличення водних просторів нашого краю, які відображені в піснях, приказках, народознавчих обрядах (наприклад, традиційним у будівельних обрядах був пошук джерел перед початком будівництва хати, щоб у господі панували достаток та здоров'я). В наших краях беруть початок багато річок. Споконвіків Поділля знане в усій Україні лікувальними мінеральними водами. Проте в нашому районі залишається ще чимало недосліджених водних джерел, невідомих річок та їх приток. А тому важливо якомога більше дізнатися про цілющі джерела, їхнє походження, відродити занедбані водні скарби, зберегти й примножити їх для нащадків.

На жаль, сьогодні ми не можемо стверджувати, що проблема водних джерел Барського району досліджена та висвітлена в науково-дослідницьких публікаціях належним чином. Статистичні дані та нормативи по водних ресурсах знаходимо в географічному атласі Вінницької області, Водному кодексі [1; 2]. На сторінках періодичної преси (в газетах обласного та районного значення «Вінниччина», «Подільський край») та у власних дослідженнях красназвочного характеру до даної проблеми зверталися Л.Кимак, В.Осьмушко, В.Попик, М.Корчинський, А.Сторожук.

Ми поставили за мету проаналізувати й дослідити водні ресурси Барського району, наявність річок і природних джерел мінеральних вод, які знаходяться на його території, рівень їхньої охорони та використання.

Барський район утворено в 1923 р. Площа району – 1,102 тис. кв. км. Районний центр – м. Бар. Загальна площа водного басейну – 1971 га: річки, струмки – 125 га; канали, канали – 44 га. Найбільші річки: Рів – притока Південного Бугу, протяжністю 100 км.; Лядова – 85 км (притока Дністра). Понад 30 ставків біля сіл Антонівка, Гармаки, Верхівка, Лядова, Мар'янівка, смт. Копайгород займають 467 га [5, с. 6].

У кліматичному відношенні це волога, помірно тепла агрокліматична зона.

Головною водною артерією нашого району є річка Рів. Назву дістала від рівчатого русла. Долина річки вузька і глибока. По всій долині від Бара аж до гирла ланцюгом тягнуться ставки. У нижній течії, між Браїловом і Демидівкою (Жмеринський район), Рів, прорізавши сарматські відклади, протікає вже у гранітному ложі.